

กระดานข่าวงานวิจัยใช้ได้จริง :

เครื่องมือน้อย

พืชอาหาร พืชสมุนไพร

กลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และฟิสิกส์พืช

สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

รายสัปดาห์ที่ ๓ ประจำเดือนสิงหาคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cissampelos pareira* L.

ช่อวงศ์ MENISPERMACEAE

ชื่อสามัญ Icevine, Pareira barva

ชื่ออื่น เปล้าเลือด (แม่ฮ่องสอน) หมอน้อย (อุบลราชธานี) สี่พัน (เพชรบุรี)

กรุงเขมา (นครศรีธรรมราช) เครือหมาน้อย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ก้นปิด (ภาคตะวันตกเฉียงใต้) กรุงเขมา ขงเขมา (ภาคกลาง)

ไม้เถาเลื้อยขนาคกลางเนื้อแข็ง ไม่มีมือเกาะ เลื้อยพาดพันตามต้นไม้อื่น ยาวได้ประมาณ 1 เมตร มีรากสะสมอาหารใต้ดิน มีขนนุ่มสั้นขึ้นปกคลุมหนาแน่นตามเถา กิ่ง ช่อดอก และใบ ใบเป็นใบเดี่ยว มีหลายลักษณะ เช่น รูปหัวใจ รูปไข่ รูปกลม หรือรูปไข่กว้าง ออกแบบสลับ กันใบปิดปลายใบมน หรือเรียวยาวแหลม หรือเป็นติ่งหนาม โคนใบกลมตัด หรือเป็นรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ มีขนนุ่มสั้นกระจายทั่วทั้งหลังใบและท้องใบ เส้นใบออกจากโคนใบเป็นรูปฝ่ามือ มีขนนุ่มสั้นหรือเกือบเกลี้ยงติดอยู่ที่โคนใบ ใบอ่อนจะมีขนอ่อนนุ่มขึ้นปกคลุมทั้งสองด้านและตามขอบใบ แต่ขนจะร่วงไปเมื่อใบแก่ ดอกเป็นช่อกระจุกสีขาว ดอกมีขนาดเล็ก ดอกเป็นแบบแยกเพศและอยู่ต่างต้นกัน ออกเรียงแบบช่อเชิงหลั่นมีขนาดเล็ก มีขนสั้นนุ่ม ออกเป็นกระจุกเดี่ยว ๆ หรือ 2-3 กระจุกในหนึ่งช่อ โดยช่อดอกเพศผู้จะออกตามง่ามใบ ก้านช่อกระจุกแตกแขนง ยึดยาว ประกอบด้วยกระจุกดอกอยู่ตามง่ามใบประดับ ใบประดับ

โคนสอบ กลีบเลี้ยง 1 กลีบ ลักษณะเป็นรูปไข่กลับกว้าง เกสรเพศเมียมี 1 อัน มีขนยาวห่าง กันเกสรเพศเมียเกลี้ยง และยอด เกสรเพศเมียจะแยกเป็น 3 พู กางออก ผลเป็นผลสด มีก้านอวบใหญ่ ผลมีลักษณะเป็นรูปทรงกลมรีอยู่ตอนปลาย ผลเป็นสีส้ม เมื่อสุกจะเปลี่ยนเป็นสีแดงหรือสีน้ำตาลแดง ภายในผลมีเมล็ด ลักษณะโค้งงอรูปพระจันทร์ครึ่งซีกหรือรูปเกือกม้า

ผิวเมล็ดขรุขระ มีรอยแผลเป็นของก้าน เกสรเพศเมียติดอยู่ด้านข้าง มีขนสั้นนุ่ม ผนังผลชั้นในเป็นรูปไข่กลับ

ด้านบนมีสันขวางประมาณ 9-11 สัน เรียงเป็น 2 แถว

ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ดหรือเหง้า ชอบดินร่วนปนทราย มีเขตการกระจายพันธุ์ในอินเดีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย แอฟริกา และอเมริกา ในประเทศไทยพบขึ้นทางภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงใต้ ภาคกลาง และภาค ตะวันตกเฉียงใต้ พบขึ้นในป่าดิบ ป่าผลัดใบ และป่าไผ่ ตามริมแม่น้ำลำธาร ออกดอกในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนธันวาคม

การใช้ประโยชน์เป็นอาหารพื้นบ้าน

ใบสดเครื่องหาน้อย เมื่อนำมาชงน้ำร้อน กรองเอากากออก แล้วทิ้งไว้ จะเกิดเป็นวุ้นหรือเจล เรียกว่าวุ้นหาน้อย นิยมนำมาผสมด้วยข้าวจ้าว ผักสด หอมซอย ตะไคร้หั่นฝอย พริกป่น เกลือป่น คลุกเคล้าให้เข้ากัน เป็นอาหารคาวที่รับประทานเป็นกับข้าว เมนูพื้นบ้าน บางพื้นที่จะทำเป็นของหวาน โดยผสมกับน้ำเชื่อมหรือน้ำหวาน กะทิ และน้ำแข็ง มีสรรพคุณ เป็นยาแก้ร้อนใน แก้โรคตับ ราก มีกลิ่นหอมใช้แก้ไอ เป็นยาขับปัสสาวะ ยาถ่าย แก้ไข้มาลาเรีย ใช้เป็นยาเจริญอาหาร ยาอายุวัฒนะ ยาช่วยย่อย แก้ท้องร่วง บวม น้ำ แก้ไอ ขับเบา กระเพาะปัสสาวะอักเสบ เป็นยาลดไข้

เรียบเรียงข้อมูลโดย

นายบดินทร สอนสุภาพ

นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

